

РОЗДІЛ 4. ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

УДК [338.45:621.311.1] : 338.2

Т. Ю. БОРТНЮК

УЧАСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Розглянуто діючі програми, спрямовані на удосконалення управління сферою енергозбереження у регіоні, запропоновано механізми стимулювання енергозбереження на державному рівні.

This article deals with the current programs directed into the improvement of the control by the sphere of energy saving in the region. The mechanism of energy saving's stimulus is suggested on the state level.

Ключові слова: енергозбереження, державна політика, управління енергоресурсами.

Метою соціальної держави, якою відповідно до Конституції є Україна, має бути забезпечення умов для зростання добробуту громадян. Однією з найважливіших складових добробуту в цивілізованих державах є забезпечення громадян і компаній необхідними енергоресурсами. Запорукою реалізації цієї мети має стати надійне, економічно обґрунтоване й екологічно безпечне задоволення потреб населення й економіки в енергетичних продуктах. В умовах залежності економіки України від імпорту паливно-енергетичних ресурсів і тенденції зростання цін на енергоносії їх ефективне використання стало нагальною потребою. Саме тому енергозбереження на державному рівні визнано одним із пріоритетів економічної політики держави.

Організаційно-економічні аспекти енергозбереження досліджують багато вітчизняних дослідників, серед них Б.С. Стогній, М.М. Кулик, В.А. Жовтянський, О.М. Суходоля, Є.Є. Нікітін, В.І. Мельник та інші вчені та державні службовці. У роботах цих науковців представлено напрями структурної

©Бортнюк Т.Ю. - аспірант Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки

перебудови та технологічного переозброєння в паливно-енергетичному комплексі, переходу енергетики України на шлях сталого розвитку. На нашу думку, в основі цих перетворень має бути покладено програмно-цільовий підхід.

Так, **державне управління** як складна система цілеспрямованого впливу держави на суспільне виробництво являє собою, з одного боку, об'єктивно існуючий комплекс процесів та їхніх зв'язків, а з іншого, – це інструмент, спосіб розгляду цих процесів та зв'язків, що складається із взаємозалежних і взаємодіючих частин – підсистем [4, 164]. Енергетична підсистема серед забезпечуючих підсистем виробництва (таких як організаційна, правова, технічна, економіко-математична, кадрова) на сучасному етапі розвитку економіки є найважливішою основою сучасного господарства, що створює умови для сталого функціонування держави та її регіонів. Тому вдосконалення методології формування й управління енергоресурсами з урахуванням особливостей становлення економіки України є першорядним завданням сучасного періоду.

В сучасних умовах управління розвитком паливно-енергетичного комплексу носить комплексний характер, якому властиві як поєднання державного регулювання і ринкових механізмів саморегуляції системи, так і взаємоузгодження управлінських зусиль і практичних сфер інтересів державного (національного) та регіонального (місцевого) рівнів [1, 67]. Усе частіше у світовій і вітчизняній практиці при пошуку шляхів подальшого сталого розвитку регіону наголошується на необхідності активізації регіонального фактора державотворення. З позицій необхідності забезпечення сталого функціонування енергетики на регіональному рівні, першочергового врахування можливостей та інтересів регіонів щодо енергозабезпечення й поступового перенесення акцентів у системі планування і управління ним на регіональний рівень необхідне формування і реалізація дієвої регіональної енергетичної політики, заснованої на застосуванні форм і методів програмно-цільового управління.

Так, на виконання Закону України „Про енергозбереження”, Указу Президента України 28 липня 2008 року № 679/2008 „Про рішення Ради національної безпеки і

оборони України від 30 травня 2008 року „Про стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів”, доручення Президента України від 20 квітня 2010 року № 1-1/720, з метою створення системи високої енергоефективності в господарському комплексі області від 28 квітня 2011 року обласною радою була затверджена Регіональна програма підвищення енергоефективності Волинської області на 2011 – 2015 роки. Програма передбачає: удосконалення управління сферою енергозбереження для підвищення енергоефективності економіки та соціальної сфери Волинської області; зменшення рівня енергоемності виробництва одиниці продукції (виконаних робіт та послуг); досягнення розрахованого потенціалу економії паливно-енергетичних ресурсів на період 2011-2015 років.

Програма розвиває, поглиблює та конкретизує основні напрямки енергозбереження, включаючи як стратегічні питання енергозбереження, так і першочергові маловитратні заходи з урахуванням сучасних умов та перспектив економічного розвитку області [2].

Так, паливно-енергетичний комплекс Волинської області включає підприємства добувної промисловості, що спеціалізуються на видобутку і переробці твердого мінерального палива (кам'яне вугілля, торф), природного газу (Локачинська дільниця газопромислового управління “Львівгаз-видобування”) та підприємства, що здійснюють постачання і розподіл природного газу та електроенергії. Крім того, підприємствами державного лісгосподарського об'єднання “Волиньліс” і міжгосподарськими лісопідприємствами агропромислового комплексу виробляється основний обсяг паливних дерев.

Вугільна галузь є важливою складовою господарського комплексу регіону. Заснована ще у 50-ті роки, вона пройшла всі етапи розвитку. Волинські шахти розраховані на 30 років експлуатації, а тому протягом 1998 – 2001 років через закінчення балансових запасів вугілля було закрито шість з них. Нині в регіоні функціонують 4 вугледобувні шахти ДП “Волиньвугілля”, які щороку видобувають понад 500 тис. тонн вугілля. Технічне і фінансове становище вугледобувних підприємств Волинської області надзвичайно складне (знос

основних фондів у цілому по ДП “Волиньвугілля” перевищує 55 відсотків), а недостатнє фінансування галузі не забезпечує введення в дію нових лав і не дозволяє істотно збільшити обсяги вуглевидобутку.

Найбільшим підприємством в регіоні, що здійснює розробку торф’яників, є державне підприємство “Волиньторф”. Підприємство заготовляє торф для потреб сільського господарства і щороку випускає до 120 тис. тонн торфобрикетів, що становить майже 50 відсотків виробництва цього палива в Україні.

У господарському комплексі регіону відбувається постійне зменшення енергоспоживання. Енергоємність виробництва за основними видами економічної діяльності та напрямками використання за рахунок впровадження енергоефективних технологій, енергозберігаючих заходів протягом 2006 – 2010 років постійно знижувалася. Зокрема, у 2010 році використання котельно-пічного палива підприємствами області порівняно з 2006 роком зменшено на 26,5 відсотка, теплової енергії – на 35,3 відсотків, електроенергії – на 12,7 відсотка, загальне енергоспоживання (в умовному вимірі) скорочено на 21,6 відсотка за умови збільшення обсягів ВРП за вказаний період майже на 20 відсотків [2].

У структурі загального енергоспоживання Волинської області частка енергоносіїв, використаних населенням, становить майже 49 відсотків, промисловості – 15 відсотків, діяльності з виробництва та розподілення електроенергії, тепла і газу – майже 17 відсотків, бюджетної сфери – 5 відсотків. Таким чином, в регіоні основним споживачем ПЕР є населення. На даний час запровадження комплексних заходів з підвищення енергоефективності в побуті є нереальним. Однак, цією Програмою передбачається здійснювати стимулювання населення до запровадження енергозберігаючих заходів, обладнання, що зменшуватимуть енергоспоживання в наявному житловому фонді.

У 2010 році в господарському комплексі Волинської області впроваджено 1320 енергозберігаючих заходів на загальну суму 110 млн. гривень. Здійсненими заходами в регіоні у 2010 році досягнуто економію ПЕР в обсязі 84 тис. т.у.п. або 4,6 відсотка від річного споживання. Вартість зекономлених ПЕР становила 78,4 млн. гривень [5]. За попередніми даними у

2012 році впроваджено 1270 енергозберігаючих заходів, на впровадження яких використано 157,7 млн.гривень. Здійсненими заходами за звітний період досягнуто економії ПЕР в обсязі 62,7 тис.т.у.п., що становить 3,3 відсотка від загального енергоспоживання господарського комплексу регіону. Проте аналізуючи виконання обласних програм енергозбереження протягом 2002 -2010 років та показника енергоемності загального обсягу промислового виробництва, можна відзначити, що значних змін та структурних перебудов в економіці регіону не відбулося, а впровадження енергоефективних технологій та обладнання не набуло достатнього рівня. Попит споживачів енергоресурсів на впровадження вітчизняних або іноземних енергоефективних технологій слабкий через відсутність механізму економічного стимулювання ощадливого споживання ПЕР.

Також у регіоні розроблена відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2009 року № 1216 „Про затвердження Державної цільової економічної програми модернізації комунальної теплоенергетики на 2010 - 2014 роки” Регіональна програма модернізації комунальної теплоенергетики Волинської області на 2012 – 2015 роки. Програма спрямована на вирішення проблеми модернізації, підтримки і сталого розвитку теплопостачальних підприємств Волинської області (а саме «Луцьктепло», «Ковельтепло», «Володимир-Волинськтеплокомуненерго», «Нововолинськтеплокомуненерго», КП «Енергія» м. Ківерці, «Теплокамінь», ТзОВ «Західна теплоенергетична група»). Адже комунальній теплоенергетиці належить одне з провідних місць у системі пріоритетів національної енергетичної безпеки. Саме ця галузь житлово-комунального господарства, яка стосується інтересів кожної людини і впливає на соціально-економічні відносини в області і країні в цілому, має значний потенціал енергозбереження. Програма передбачає зменшення на 30 відсотків обсягу споживання природного газу шляхом його економії та заміщення альтернативними видами палива, а також зниження енергоемності виробництва теплової енергії, зменшення обсягу втрат енергоресурсів під час її транспортування та постачання. До Програми залучаються завершені й апробовані на практиці розробки відповідно до

рекомендацій Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [3].

Зазначимо, що для енергозбереження характерна висока економічна ефективність. Витрати на тонну умовного палива, отриманого за рахунок енергозбереження, в декілька разів менші за витрати на його закупівлю. Тому підвищення енергоефективності та енергозбереження стає дійсно стратегічною лінією розвитку економіки та соціальної сфери на найближчу та подальшу перспективу. Реалізація потенціалу енергозбереження полягає в структурно-технологічній перебудові економіки регіону і подальшому удосконаленні адміністративних та економічних механізмів, що сприяють підвищенню енергоефективності та енергозбереженню. Цей процес передбачає виведення з роботи морально застарілого, зношеного устаткування, припинення випуску неефективної (з точки зору енерговикористання) продукції та впровадження нових технологій, обладнання і побутових приладів. Технологічна перебудова, впровадження новітніх технологій, машин, обладнання та побутових приладів потребує накопичення власного та залучення зовнішнього інвестиційного капіталу. Створення сприятливого клімату для розробки, виробництва та впровадження енергоефективних технологій, машин і устаткування можливе за умови проведення ефективної цінової політики, цільового кредитування відповідних програм та проектів за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів.

Для прискорення процесу та розвитку ринку енергоефективних технологій вважаємо за необхідне удосконалення механізмів стимулювання енергозбереження саме на державному рівні. Це удосконалення слід розглядати, перш за все, в рамках виконання Програми енергозбереження як важливий організаційний захід на забезпечення масового впровадження енергозберігаючих технологій за рахунок застосування механізму економічного стимулювання ощадливого споживання енергоносіїв. Для цього пропонуємо впровадження та удосконалення таких економічних механізмів енергозбереження:

- стимулювання притоку інвестицій;
- реформування податкової політики в напрямку стимулювання капіталовкладень в енергозбереження;

- розвиток інфраструктури ринку енергоносіїв та механізмів ціноутворення на базі рівноваги попиту та пропозиції;
- системне впровадження приладів обліку спожитих енергоносіїв;
- припинення безкоштовного відпуску енергоносіїв, що є причиною кризи платежів, боротьба з їх розкраданням та втратами;
- застосування економічних санкцій до споживачів, що неефективно використовують ПЕР (за марнотратне використання та перевитрати понад встановлені питомі норми споживання ПЕР, використання документації та обладнання, які не відповідають вимогам діючих стандартів та нормативів енергоспоживання, відсутність їх обліку);
- розробку та періодичне оновлення енергетичних паспортів усіма господарчими споживачами паливно-енергетичних ресурсів;
- визначення індивідуальних заходів з енергозбереження промислових, сільськогосподарських, будівельних, транспортних та інших підприємств і організацій та механізмів їх супроводження;
- популяризацію енергозбереження у промисловості. Підвищення вимог до раціонального споживання енергоносіїв на всіх ланках виробництва, впровадження на підприємствах систем матеріального заохочення щодо економічного використання паливно-енергетичних ресурсів;
- розробку механізму фінансування заходів з енергозбереження на підприємстві за рахунок самофінансування шляхом створення цільових фондів енергозбереження;
- встановлення персональної відповідальності керівників підприємств за перевитрати паливно-енергетичних ресурсів.

Бібліографія

1. Галиновский Е. **Потребление энергетических ресурсов в регионах и эффективность их использования** / Е. Галиновский, Б. Пириашвили, И. Плюта // Энергетическая политика Украины. – 2006. - № 34. – С. 66-72.
2. **Регіональна програма підвищення енергоефективності Волинської області на 2011 – 2015 роки** (Рішення обласної ради)

від 13.05.2011 №4/16) [електронний ресурс] / Волинська обласна рада. - Режим доступу : <http://volynrada.gov.ua/session/4/16>

3. **Регіональна програма модернізації комунальної теплоенергетики Волинської області на 2012 – 2015 роки (Рішення обласної ради від 24.04.2012 №11/6)** [електронний ресурс] / Волинська обласна рада. - Режим доступу : <http://volynrada.gov.ua/session/11/6>

4. Турченко Д.К. **Перспективи управління ресурсним забезпеченням енергетичної безпеки України**/ Д.К. Турченко // Вісник економічної науки України. – 2007. - №1. – С. 164-167.

5. **Статистичний щорічник Волинь – 2010** / Головне управління статистики у Волинській області; [за ред. М. І. Мотиль]. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області , 2011. – 584 с.

Рецензент: д.е.н., професор Павліха Н.В.

УДК 620.92

В. О. ГНЕСУШЕВ
Г. Г. ГЕЛЕТУХА

БІОЕНЕРГЕТИКА В УКРАЇНІ: ЕКОЛОГІЧНІ СТИМУЛИ, ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ І СТРУКТУРУВАННЯ

Розглянуті питання екологічної значимості та доцільності розвитку теплової енергетики, що використовує місцеві альтернативні джерела енергії – біопалива. Показані правові, економічні і організаційно-структурні бар'єри на шляху розвитку біоенергетики в Україні та можливі засоби їх подолання.

The problems of ecological importance and desirability of thermal power engineering that uses the local alternative energy – biofuels are shown. Showing the legal, economic, organizational and structural barriers to bioenergy development in Ukraine and the possible means to overcome them.

© Гнесушев В.О. - к.т.н., доцент Національного університету водного господарства та природокористування;

© Гелетуха Г.Г. - к.т.н., директор ТОВ «Науково-технічний центр» Біомаса», голова правління Біоенергетичної Асоціації України